

**DOCUMENTE DE SECOL XIX ȘI XX DIN COLECȚIA MUZEULUI
NAȚIONAL DE ISTORIE A ROMÂNIEI REFERITOARE LA
CONACUL ȘI MOȘIA MICȘUNEȘTI DIN JUDEȚUL ILFOV**

**18TH AND 19TH CENTURY DOCUMENTS FROM THE
COLLECTION OF THE NATIONAL HISTORY MUSEUM OF
ROMANIA REGARDING THE MICȘUNEȘTI ESTATE AND
MANOR IN ILFOV COUNTY**

Alexandra Mărășoiu*

Abstract

In the Modern Epoch Manuscripts and Printings Collection of the National History Museum of Romania there is a lot of documents (dating from the late 18th century and the first part of the 19th century and written in Romanian with Cyrillic characters) which concern the Micșunești manor, one of the historical monuments of the Ilfov County, and the estate on which it was built in the second half of the 18th century. Little historical information has so far been known about the Micșunești estate and manor. Using the above mentioned documents, what this article aims is to briefly outline a history of the manor and the estate from after the death of Iordache Micșunescu, the one who built the manor, and until both properties changed owners, following the extinction of the Micșunescu family's male line.

Keywords: Cyrillic documents, Micșunești, manor, estate, the 18th and 19th centuries, history.

Printre monumentele istorice de pe teritoriul județului Ilfov se numără conacul boieresc din satul Micșuneștii Mari, comuna Nuci. Ridicat în prima jumătate a veacului al XVIII-lea, de către marele stolnic Iordache Micșunescu și soția sa, Smaranda Grecianu, este o clădire cuprinzând o pivniță boltită, un parter cu cinci camere și un etaj cu șase camere și o sală centrală¹. Au fost publicate puține informații despre acest monument, principala sursă bibliografică fiind un studiu din anul 1973 al lui Ion Dumitrescu și Radu Crețeanu, ce prezintă conacul din punct de vedere arhitectonic, incluzând și un tablou genealogic al familiei

* Documentarist, Muzeul Național de Istorie a României, Compartimentul de Istorie Medievală din cadrul Secției de Istorie Modernă, Medievală și Contemporană, e-mail: alexandramarasoiu@yahoo.com

¹ Arh. Ion Dumitrescu, Radu Crețeanu, *Trei conace boierești din prima jumătate a veacului al XVIII-lea aflate în județul Ilfov*, în „Buletinul Monumentelor Istorice”, 1973, anul XLII, nr. 4, p. 20.

Micșunescu². Articolul de față își propune să traseze o scurtă istorie a moșiei și conacului de la Micșunești, de la sfârșitul secolului al XVIII-lea până spre mijlocul celui următor, pe baza unui lot de documente referitoare la familiile Micșunescu și Polizu, achiziționate de Muzeul Național de Istorie a României în anul 1991.

După moartea lui Iordache Micșunescu, Costandin Micșunescu, unul din cei opt copii avuți cu Smaranda Grecianu, și Ștefan Micșunescu³, un fiu din a doua căsătorie, au primit fiecare, pe baza diatei tatălui, câte o jumătate din moșia și casele de la Micșunești. În urma morții postelnicului Costandin Micșunescu, averea sa a rămas soției, Maria Leordeanu, care s-a confruntat cu probleme legate de plata unor datorii, precum și cu pretențiile cumnatului, Ștefan Micșunescu, de a i se acorda o parte mai mare de moștenire⁴. De asemenea, un motiv de conflict l-a constituit stăpânirea în comun asupra Micșuneștilor. Spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, partea lui Costandin Micșunescu a revenit, ca zestre, Luxandrei, una din cele trei fiice ale sale, măritată cu Diamandache/Iamandache Urdăreanu. În 1792, ca răspuns la solicitări venite din partea lui Diamandache Urdăreanu, în calitate de reprezentant al soției, și a lui Ștefan Micșunescu, marele divan a trimis la Micșunești, pentru a se pune capăt „prigonirilor”, doi boieri care să se ocupe de împărțirea pe din două a moșiei, caselor și acareturilor⁵. S-au semnat atunci două acte, unul redactat ca din partea lui Ștefan Micșunescu și semnat de el, și unul făcut în numele Luxandrei și semnat de „Diamandache Urdăreanu, biv bașbulucbaș”⁶,

² *Ibidem*, p. 26.

³ Se născuse pe la 1755/1756, după cum reiese dintr-un document din 1780, în care se menționează un schimb de moșii făcut de tatăl său, Iordache Micșunescu, în urmă cu 21 de ani, când Ștefan avea trei-patru ani (MNIR, Depozitul Manuscrise & Tipărituri I Epocă Modernă, nr. inv. 305090, fila 1r).

⁴ *Acte juridice din Țara Românească, 1775-1781*, București, Editura Academiei RSR, 1973, p. 38 (document din 8 martie 1776 prin care domnului Alexandru Ipsilanti i se cere, de către boierii care cercetaseră cazul, să instituie o epitropie pentru administrarea averii rămase de la Costandin Micșunescu; reiese din acest document că decesul lui Costandin Micșunescu avusese loc în 1774, pentru că se precizează că „de când au murit soțul său [al Mariei Leordeanu] este un an și jumătate”) și p. 41 (document din 22 martie 1776 prin care Alexandru Ipsilanti aprobă decizia boierilor din divan de a nu accepta cererea lui Ștefan Micșunescu de a primi o parte mai mare din averea tatălui, Iordache Micșunescu).

⁵ MNIR, Depozitul Manuscrise & Tipărituri I Epocă Modernă, nr. inv. 305024 (document datat „26 martie 1792”, prin care Ștefan Micșunescu declară cum el și nepoata sa de soră, Lucsandra Micșunescu, și-au împărțit averea rămasă de la Iordache Micșunescu, tatăl lui, respectiv bunicul ei matern), fila 1r; nr. inv. 305020 (document datat „26 martie 1792”, prin care Diamandache Urdăreanu declară, în numele soției, Lucsandra Micșunescu, cum aceasta și unchiul ei matern, Ștefan Micșunescu, și-au împărțit averea rămasă de la Iordache Micșunescu), fila 1r.

⁶ Bulucbaș = comandant al unui buluc, ce era format din o sută de arnăuți sau de seimeni; baș-bulucbaș = căpetenia bulucbașilor, care, ca șef al gărzii domnești, supraveghea închisoarea curții.

soțul și vechilul” ei, prin care fiecare din cei doi declara ce anume avea să stăpânească pe viitor. Cele două acte oferă o imagine asupra caselor boierești de la Micșunești și a dependențelor ce se găseau pe moșie. Astfel, Ștefan Micșunescu arată că „dară fiind zidirea caselor și celelalte namestii⁷, amestecate de a nu se putea împărți chiar pe din două, ne-am învoit între noi ca să stăpânesc eu două case de sus, cu sacnasiu⁸ despre grădină, cu tinda lui și cu umblătoare⁹ și cu hora¹⁰ despre heleșteu și cu sala până în zidul ce despărțește celelalte case, cu foișorul scării, cu scara și cu trei beciuri și o cămăruță din fața caselor despre amiază zi, cu pimniță pe jumătate despre eleșteu. Și fiindcă gărlici¹¹ n-am la pimniță și porțiță la grădină, să le fac eu cu cheltuiala mea. Din celelalte namestii să stăpânesc eu grajdul cu șopron i [și] o casă de vizitiu și cuhnia i [și] jimblăria și vărzăria¹² de sub dânsule, așa cum sunt, stricate. Iar curtea și grădina să le stăpânesc despărțite, după cum semnele s-au făcut. Și fiindcă poarta cea mare de zid rămâne toată în partea nepoate-mii, eu să am a-mi face poartă despre partea curții mele, unde îmi va plăcea, cu cheltuiala mea”¹³. La rândul ei, Luxandra avea să fie proprietara a „trei case de sus, cu tinda lor, cu cămara, cu umblătoare, cu foișor, cu scara și cu două pridvorașe deschise despre grădină, cu două beciuri de jos i [și] cu o cămăruță, cu tot gărliciul și pimnița pe jumătate despre apus și cu toată poarta <care> acum iaste zidită și cu fânăria¹⁴ ce iaste zidită i o vărzărie stricată, cu grădina, cu pomii i cu toată porțița grădinii, după semnele ce s-au făcut cu cinci gropi”¹⁵. În ceea ce privește moșia, heleșteul, pomii, livezile, viile și pădurea, urmau să le stăpânească împreună și să își împartă venitul. De asemenea, și-au împărțit țărani clăcași ce locuiau și munceau pe moșie și morile de pe Ialomița – „și din două case de moară ce sunt pe apa Ialomiței – declară Ștefan Micșunescu - , care prin diată ni le lasă răposatul părintele nostru, moara mea de sus să o stăpânesc eu și moara de jos să o stăpânească dumnealui răposatul frati-mieu, care moară, stricându-se încă în viață fiind dumnealui frati-mieu și răposata cumnată-mea rămâind săracă și neavând putere, n-au făcut, ci fiica dumneaiei, nepoată-mea Lucsandra să aibă a-și face moară sau în vadul cel vechi (de se va dăzmoli), ori mai

⁷ Namestie = dependență.

⁸ Sacnasiu = încăpere mică la etajul de sus al fațadei caselor domnești și boierești, ieșit în afară și închis cu geamlac sau cu obloane; cameră mică de așteptare în casele boierești.

⁹ Umblătoare = latrină.

¹⁰ Hora = încăpere spațioasă, pardosită cu lespezi, servind ca sală de așteptare sau ca loc de ospete și petreceri.

¹¹ Gârlici = intrare (strâmtă) într-un beci, într-o pivniță.

¹² Cuhnie = bucătărie; Jimblărie = brutărie; Vărzărie = conform Dicționarului Explicativ al Limbii Române, teren pe care se cultivă varza, însă, din context, pare să fie mai degrabă vorba de o încăpere unde probabil se păstra varza.

¹³ *Ibidem*, nr. inv. 305024, fila 1r.

¹⁴ Fânărie = șură în care se păstrează fânul.

¹⁵ *Ibidem*, nr. inv. 305020, fila 1r.

jos, unde se va găsi vad. Asemenea și lăcuitorii ce se află șezători pe moșie până acum i-am împărțit cu foi iscălite pe din două, ca să știe fiecare cui să clăcuiască. Iar de se va întâmpla să mai vie și alți oameni, să-i împărțim iarăși pe din două”¹⁶. Boierii desemnați de divan au marcat cu semne partea din curte și din grădină a fiecăruia din cei doi proprietari, concluzionând: „măcar că la curte se vede loc mai mult în partea dumnealui Ștefan Micșunescu, dar am potrivit de au rămas la grădină loc mai mult dumneaei Lucsandrei Micșunească și așa să stăpânească cu pace unul de către altul”¹⁷.

Certurile au continuat însă, ajungându-se, doi ani mai târziu, ca Ștefan Micșunescu să propună un schimb pentru rezolvarea situației: în locul părții Luxandrei din casele de la Micșunești, era dispus să îi dea partea sa din cele de la București, păstrându-și totuși o mică bucată de teren, „ca să nu rămâie [...] de tot fără loc de sălășluire aici în București”. De asemenea, în locul jumătății de moșie Micșunești a Luxandrei îi ceda moșia sa Pisculești. Reprezentantul Luxandrei, soțul ei, a fost de acord cu schimbul de case, dar pe cel între moșii nu l-a acceptat. Prin urmare, boierii însărcinați cu cercetarea pricinii dintre Ștefan Micșunescu și Diamandache Urdăreanu, vel vornicul Muruz, vel vornicul Filip și vel logofătul Scarlat Ghica, au decis, la 20 septembrie 1793, următoarele, înștiințându-l pe domnitorul Alexandru Ipsilanti: „Drept aceia, fiindcă în tot chipul silindu-ne nici cum n-au stătut mijloc a se împăca și a se învoi între dânșii și fiindcă a se urma stăpânirea caselor și celor de la Micșunești și celor de aici precum au fost până acum este de tot fără de puțință a petrece unii cu alții în liniște, mai vârtos la Micșunești căzând beciurile unuia sub partea caselor de sus ale celuilalt, părerea noastră este că cât pentru moșia din Micșunești de la dreptate nu poate fi silit Diamandache să-și dea moșia pe schimb fără de voie, fiind oareșicum și mai cu înlesnire stăpânirea moșiei de-a valma, pe din două. Iar stăpânirea caselor fiind sălășluirea amândurora supt o învelitoare, întru un perete și cu beciurile de jos, unul supt partea altuia, pentru ca să curmeze această de-a pururi gălceavă a stăpânirii caselor, găsim cu cale ca partea lui Diamandache din casele de la Micșunești să o ia Micșunescu și Diamandache să primească drept aceasta partea caselor Micșunescului de aici din București, iar moșia să o stăpânească pe din două de-a valma precum au stăpânit-o și până acum. Iar hotărârea cea desăvârșită rămâne a se face de către înălțimea ta”¹⁸. După cum o arată documente ulterioare, domnitorul nu a aprobat soluția propusă de cei trei boieri.

După moartea lui Ștefan Micșunescu, petrecută în primul deceniu al secolului al XIX-lea, înainte de 1808, averea sa a rămas, neavând urmași, fratelui bun, tot din a doua căsătorie a tatălui, medelnicerul Costandin/Costache

¹⁶ *Ibidem*, nr. inv. 305020, fila 1v și 305024, fila 1v.

¹⁷ *Ibidem*, nr. inv. 305020, fila 2 r și 305024, fila 2r (rezoluție din 26 martie 1792 a boierilor care cercetaseră pricina dintre Ștefan Micșunescu și Luxandra Micșunescu).

¹⁸ *Ibidem*, document nr. inv. 305022, fila 1r-v.

Micșunescu. În februarie 1808, acesta a dăruit o parte din moșia Micșunești, mai precis 300 de stânjeni, precum și „beciurile ce sunt sub casele cele mari în care șădea răposatul fratele meu”, unei stră-nepoate, Manda, fiică a Elenei, una din surorile Luxandrei, căsătorită cu Dimitrie Polizu¹⁹, în semn de recunoștință „pentru binele și ajutoarele ce am cunoscut când trăia răposata nepoata mea, Elenco, muma dumneaei vornicesei Măndichii, pentru care nu am putut până acum să fac și eu vreo răsplătire”, precum și „ca un dar de la mine pentru binele ce am cunoscut atât de la dumneaei, cât și pentru făgăduielile ce mi-au făgăduit boierul dumneaei²⁰ spre ajutorul și folosul meu”. „Ci fiindcă moșia Micșunești se caută venitul de-a valma, are dumnealui să ia a treia parte din venitul ce va ieși din partea ce au stăpânit răposatul fratele meu, din câmp, din pădure, din siliștea satului, însă să aibă a ține și un vad de cărciumă pentru vânzarea vinului și a rachiului, iar pentru moară, fiindcă este dărăpănată de tot, și este trebuință ca de iznoavă să facă, m-am învoit cu dumnealui vornic, boierul dumneaei, să pui eu două părți și dumnealui o parte la toată cheltuiala morii și să o facem cu câte roate vom putea pe apa Ialomiței și venitul morii să împartă iarăși într-acestași chip, luând eu două părți, iar dumneaei o parte. Iar când vreodată se va trage această moșie cu hotarnic, vrând ca să împartă stânenii fieștecăruia, să aibă a ținea dumneaei la mijloc între strănepotul meu Iordache²¹ și între mine și să aibă a stăpâni acest dar cu acest zapis al meu cu bună pace, atât de la mine, cât și de la clironomii²² mei”²³.

Cândva după 1811 (an în care este menționat în documente ca fiind în viață) și înainte de 1816, a murit și Costache Micșunescu, ce i-a numit moștenitori pe fiii căminarului Colceac, probabil tot niște nepoți din partea unei surori. În 1816, ei au scos la mezat partea din moșia și casele de la Micșunești a medelnicerului Costache Micșunescu, ce a fost cumpărată de paharnicul Dimitrie

¹⁹ În arborele genealogic al Micșuneștilor din articolul arhitectului Ion Dumitrescu și al istoricului Radu Crețeanu, Smaranda apare ca fiică a căminarului Polizache, fiul lui Dimitrie Polizu. Din documentele aflate în patrimoniul MNIR, reiese însă că Smaranda era fiica lui Dimitrie Polizu și, deci, soră a căminarului Polizache. De exemplu, în actul de danie medelnicerul Costandin Micșunescu o numește pe mama Smarandei „nepoată”, iar atât pe Smaranda, cât și pe Iordache (fiul Luxandrei), „strănepoți”.

²⁰ Smaranda Polizu (m. 1842) a fost măritată cu Alexandru Ghica „Barbă Roșie” (1785-1868) (conform <http://www.ghika.net/Arbre.htm>, accesat pe 01.11.2018).

²¹ Acesta era fiul lui Diamandache Urdăreanu și Luxandrei Micșunescu, ce este pomenit ca atare („Iordache, feciorul slugerului Iamandache”) într-o jalbă a lui Dimitrie Polizu din 1811 privind o pricină între el și Diamandache Urdăreanu (MNIR, Depozitul Manuscrise & Tipărituri I Epocă Modernă, nr. inv. 305031, fila 1r)

²² Clironom = moștenitor.

²³ *Ibidem*, nr. inv. 305063, fila 1r (act datat „21 februarie 1808”, prin care medelnicerul Constantin Micșunescu dăruiește un teren și trei beciuri stră-nepoatei sale, Manda).

Polizu²⁴. A fost făcută, cu acea ocazie, o hotărnicie a moșiei Micșunești²⁵, pentru a se determina ce suprafață deținea fiecare dintre cei trei proprietari; aceștia erau, pe atunci, Iordache Chirculescu²⁶, Dimitrie Polizu și Smaranda Ghica, născută Micșunescu, căreia medelnicerul Costache Micșunescu îi dăruise 300 de stânjeni de moșie.

Șase ani mai târziu, Iordache, fiul Luxandrei Micșunescu și al lui Diamandache Urdăreanu, ambii decedați la acea vreme, s-a văzut nevoit, din cauza datoriilor rămase de pe urma tatălui, precum și a unor unchi, Ianache Chirculescu și Hristache Chirculescu, să vândă, pentru 45.000 de taleri, partea din Micșunești (din moșie și din case) moștenită de la părinții săi, cumpărători fiind nepoții răposatului paharnic Dumitru Polizu²⁷. De precizat că el semnează „Iordache Chirculescu”, iar o ipoteză privind această schimbare de nume ar fi că unul din unchi, Hristache Chirculescu, fie soțul unei surori a lui Diamandache Urdăreanu, fie soțul unei surori de-a mamei, și despre care Iordache precizează, în actul de vânzare, că „încă în viață aflându-se m-au numit clironom”²⁸, l-a adoptat și i-a dat numele său. Prin urmare, cea mai mare parte din moșia Micșunești intra la 1822 în stăpânirea lui Dimitrie Polizu.

Documentele din patrimoniul MNIR referitoare la moșia și casele de la Micșunești, ambele atestate din prima parte a veacului al XVIII-lea, se opresc la mijlocul secolului următor. Așa cum s-a putut observa în acest articol, în care au fost prezentate cele mai relevante dintre ele, documentele spun o parte din povestea unor proprietari boierești din județul Ilfov, începând cu 1792 și până în momentul în care și-au schimbat proprietarii din cauza stingerii pe linie masculină a familiei Micșunescu. O primă modificare a avut loc după moartea, în 1774, a postelnicului Costandin Micșunescu. Fiu al marelui stolnic Iordache Micșunescu, cel care a construit casele de la Micșunești, el moștenise jumătate din acestea și din moșie, pe

²⁴ *Ibidem*, nr. inv. 305016, fila 1r (act din 1816 prin care „Costache Colceac cu doi frați ai mei” declară că Dumitru Polizu cumpărase partea de moșie Micșunești moștenită de ei de la medelnicerul Costandin Micșunescu și pe care o scosese la mezat).

²⁵ *Ibidem*, nr. inv. 305065, fila 1r (hotărnicia moșiei Micșunești, realizată de Ianache Stănescu biv vel pitar, semnatarul actului, ce este datat „18 septembrie 1816”).

²⁶ Este vorba de Iordache Micșunescu, după cum urmează a se explica în articol.

²⁷ *Ibidem*, nr. inv. 305074 și 305075 (copii ale actului datat „4 noiembrie 1822, București”, prin care Iordache Chirculescu/Micșunescu vinde lui Dimitrie Polizu partea sa din moșia și casele de la Micșunești), fila 1r (pentru ambele); Dimitrie Polizu a murit în februarie 1821 (cf. pietrei de mormânt a sa și a fiului său, căminarul Polizache, decedat la 2 decembrie 1837, piatră aflată în dreapta bisericii din Micșunești, cu hramul Născătoarei de Dumnezeu și al Sf. Nicolae, ctitorie din 1743 a lui Iordache Micșunescu și soției sale, Smaranda Grecianu – „Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice pe 1914”, București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1915, p. 90). Căminarul Polizache a avut cinci copii, Dimitrie, Manolache, Vasilache, Ioan și Anica.

²⁸ MNIR, Depozitul Manuscrise & Tipărituri I Epocă Modernă, nr. inv. 305074 și 305075, fila 1r.

care le-a lăsat uneia din fiice, Luxandra, măritată cu Diamandache Urdăreanu. Deci, după 1774, jumătate din Micșunești iese de sub stăpânirea Micșuneștilor. Cealaltă jumătate a fost lăsată de Iordache Micșunescu unui alt fiu, Ștefan, care, lipsit de urmași, l-a numit moștenitor pe fratele său, medelnicerul Costandin. Nici el n-a avut copii, averea lui rămânând, de aceea, unor nepoți, frații Colceac, care în 1816 i-au scos la mezat partea din Micșunești, ce a fost cumpărată de Dimitrie Polizu, soț al Elenei, una din surorile Luxandrei. Alți 300 de stânjeni și trei beciuri fuseseră dăruite de medelnicerul Costandin Micșunescu unei nepoate, fiică a Elenei Micșunescu și a lui Dimitrie Polizu și soție a vornicului Alexandru Ghica. Așadar, în al doilea deceniu al secolului al XIX-lea nici a doua jumătate din moșia și casele de la Micșunești nu mai aparțineau Micșuneștilor. Apoi, în 1822 și jumătatea Urdărenilor a fost cumpărată de descendenți ai lui Dimitrie Polizu, familia Polizu devenind, astfel, proprietara Micșuneștilor, cu excepția a 300 de stânjeni și trei beciuri.